

Nevropsykologisk utredning i samiske kontekster

Dagmar Patricia Steffan
Kautokeino kommune
dagmarsteffan@gmail.com

Steffan er leder i Sámi psykologasearvi (Samisk psykologforening) og Norsk psykologforening i Finnmark.

Det nevropsykologiske fagfeltet mangler et urfolksperspektiv, også for det samiske folk. Vi trenger testutvikling og psykometrisk testing av eksisterende tester i samisk kontekst.

Den norske stat er grunnlagt på territoriet til to folk – nordmenn og samer. Det følger av Grunnloven § 108 at samisk og norsk er likeverdige språk. Til dette kommer International Labour Organization (ILO) Convention om urfolks rettigheter, også kalt ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, som Norge har ratifisert. I artikkel 25 står det at helsetjenester må utvikles basert på urfolks egne premisser.

Samtidig er det i flere stortingsmeldinger blitt påpekt et behov for å øke samisk språk- og kulturkompetanse i helsetjenester (Meld. St. 17 (2024–2025); Meld. St. 12 (2023–2024)). Rapporter fra både Sametinget og den norske regjeringen understreker at samer generelt ikke får tilbud som oppfyller deres rettigheter (Sametinget, 2023; Meld. St. 31 (2018–2019)). Helsepersonell vet sjelden hvem som er same, og hvem som ikke er same. Få får mulighet til å snakke samisk i helsekonsultasjoner (Meld. St. 31 (2018–2019), s. 24). Dette etisk-juridiske perspektivet angår da også nevropsykologiske utredninger. Samtidig finnes det lite kunnskap om hvordan nevropsykologiske tester fungerer i samiske kontekster, og svært få av testene er *utviklet* i disse kontekstene (Strand & Mathisen, 2006).

Nevropsykologisk utredning i samiske kontekster er både et viktig og et utfordrende tema. I det videre går jeg først inn på internasjonal litteratur rundt urfolksperspektivet og nevropsykologisk testing. Deretter presenterer jeg erfaringer som nevropsykolog med hvordan et manglende urfolksperspektiv berører samiske pasienter spesifikt. Videre går jeg inn på noen språklige og kulturelle hensyn vedrørende nevropsykologisk testing. Til slutt presenterer jeg hvordan forskning har tilnærmet seg den nevropsykologiske undersøkelsen i samiske kontekster, og hva som kan være nyttig å gjøre i det videre.

Urfolksperspektivet i nevropsykologien

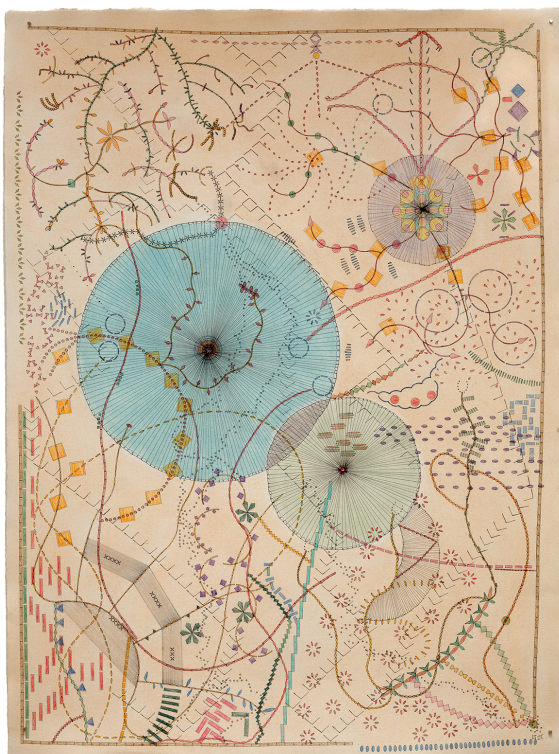
I den nevropsykologiske undersøkelsen benyttes gjerne penn- og papirtester, eller tester administrert på datamaskin. En generell utfordring som treffer urfolksgrupper, ligger i at nevropsykologiske arbeidsmetoder er utviklet på bakgrunn av majoritetssamfunnets paradigmer (Reagan et al., 2023; Suchy-Dicey et al., 2025). Når de anvendes i en urfolkskontekst, kan det i siste instans bli skadelig for dem som testes (Reagan et al., 2023). Andre har tematisert behovet for både en kulturell trygg (*Cultural safety*) og psykometrisk valid og reliabel undersøkelse i den aktuelle urfolkspopulasjonen

(Dudley, et al., 2014; Reagan et al., 2023; Suchy-Dicey et al., 2025). Likevel er nevropsykologiske tester sjelden oversatt, normert og utviklet i pasienters kulturelle og språklige kontekster, heller ikke i samisk kontekst (Sametinget, 2023; Strand & Mathisen, 2006).

Ifølge Reagan et al. (2023) bærer den standardiserte testsituasjonen likheter med maktstrukturer fra koloniseringstiden og er en psykisk risiko for den som testes. Forfatterne påpeker at nevropsykologisk testing ikke tar hensyn til hverken urfolks epistemologier eller språk, og at diagnoser, som kan bli sluttresultatet, kan oppleves som nedverdiggende fordi urfolk gjerne i større grad definerer individet i en relasjonell kontekst. Også forskning i nordamerikansk (Suchy-Dicey et al., 2025) eller i Aotearoa-/newzealandsk kontekst (Dudley et al., 2014) har vist at urfolks selvforståelse (First Nations og Māori) angående sykdom og helse i liten grad får plass i vestlig drevne nevropsykologiske utredninger. I en hovedoppgave med designet systematisk oversikt fant Eira (2021) at det er flere likheter enn forskjeller mellom urfolk og majoritetsbefolkningen. Samtidig fant oversikten at når testingen ikke er tilpasset urfolkets kultur, gjør urfolk det gjerne bedre på visuelle enn språklige deltester. Da blir risikoen at nevropsykologen vurderer kognitive forutsetninger som lavere enn de reelt sett er (Eira, 2021).

Det er altså et manglende *urfolksperspektiv* i det nevropsykologiske feltet. Et urfolksperspektiv innebærer blant annet å ha kunnskap og forståelse for urfolks tilhørighet til natur og land, koloniseringshistorien og urfolks egen spiritualitet (Gone & Kirmayer, 2020). En spesiell ontologi (hva vi ser av verden) og epistemologi (hva vi kan vite om verden) er del av urfolksperspektivet, og gjør at man kan se ulikt på vitenskapelige spørsmålsstillinger og forskningsmetoder. Selv om psykologers kliniske arbeidsmetoder er forankret i vitenskapen, stilles det sjelden spørsmålsteget til vitenskapens relevans i den enkelte konteksten kunnskapen skal brukes i.

Illustrasjon «Transformert» Kristin Tårnesvik.

Foto Susann Jamtøy, Kunstrom Jakob

Nevropsykologi i samisk kontekst

Gitt det vi vet om urfolksperspektiv mer bredt, virker det sannsynlig at psykologer bruker majoritetssamfunnets nevropsykologiske tester i samiske kontekster. Det både grunnet manglende tematisering av urfolksperspektivet i nevropsykologisk utredning og fravær av passende verktøy. Dette gjenspeiles i min erfaring som nevropsykolog.

Jeg har også erfart at helsepersonell sjelden vet hvem som er same. Videre viser både mediesaker og Stortingsmelding 31 (Meld. St. 31 (2018–2019)) at samiske pasienter sjelden tilbys tolk, selv når samisk er pasientens førstespråk. I noen tilfeller brukes tolk i den nevropsykologiske testingen. En annen utfordring er når testspørsmål ikke passer, eller ikke lar seg oversette direkte grunnet språkenes egenskaper.

Omvendt har jeg erfart at samiskspråklige psykologer ikke har tilgang på passende arbeidsverktøy. Jeg har også vært vitne til at psykologer mener at et samiskspråklig barn som sliter, burde lære norsk, slik at barnet kan få hjelp. Her opplever jeg at to feilantagelser møtes: For det første anses samisk ikke som et relevant testspråk. For det andre impliserer forventningen til barna om å lære norsk fremfor samisk en antagelse om at hjelpen er tilgjengelig i norsk kontekst, men ikke i samiskspråklig kontekst. Begge antagelsene er forenklinger.

I likhet med i urfolkskontekst mer generelt er det også i samisk kontekst flere risikoer ved at en nevropsykologisk utredning gjøres på majoritetsfolkets språk. En av dem er at samiske pasienter generelt risikerer å få en diagnose de ikke ville fått, dersom man hadde tatt hensyn til språklige og kulturelle kontekster (NOU 1995: 6; Steffan, 2016). Det er også en fare for feildiagnostisering spesifikt

for eldre som utredes for mulig demens (Meld. St. 17 (2024–2025), s. 39). En vanlig måte å tilnærme seg en demensutredning i Norge på er å bruke tester som *Mini mental status (MMS)*, *Trail making test*, *Klokketest* eller *Wechsler's memory scale (WMS)*. Men ingen av testene tematiserer hva samisk orientering er.

Språklige og kulturelle perspektiver

Reagan et al. (2023) advarer mot å legge til grunn et europeisk sentrert konsept av kognisjonen i vurdering av urfolk. Temaet blir også relevant når det gjelder det samiske folket, og er direkte relatert til språklige forskjeller. I den samiske kulturen finnes det altså et noe annet verdenssyn enn i majoritetsbefolkningens. Sentralt står relasjoners betydning, tilhørigheten til naturen og praksiser. Kategorisering, språk og tidsforståelse er også annerledes. Slike aspekter er viktige i flere nevropsykologiske tester, som også bedømmer for eksempel eksekutive funksjoner og oppmerksomhet.

Det finnes ni samiske språk. Seks av dem snakkes i Norge, selv om noen har meget få brukere. Samiske språk tilhører den finsk-ugriske språkgruppen. Til forskjell fra den indoeuropeiske språkgruppen som norsk tilhører, har finsk-ugriske språk kjennetegn som kasusbruk, stadieveksling, suffikser, vokallendringer og spesielle pronomen. Samisk er både et presist og et indirekte språk. Det har for eksempel rike verbavledninger som enten endrer setningens oppbygning eller gir en tilleggsbetydning. Grammatikken gjør det dermed mulig å forklare om noe gjøres raskt, under tvang, vedvarende, i starten, plutselig, eller man blir utsatt for noe. Også stedsbetegnelser er veldig presise.

Gjennom samiske kasus forklarer man nyanser i hvilken kvalitet eller rolle noe gjøres (essiv), hvor handlingen kommer fra (lokativ), eller i hvilken retning den går (illativ), mens norsk skiller kun mellom subjekt og objekt. Språklige vendinger kan oversettes, men gjerne med flere ord. Selv om tolk skulle være til stede under en nevropsykologisk utredning, er det ikke sikkert at klinikerer får med seg rikdommen og nyansene i språket.

Som nevnt inneholder urfolksperspektiv også kunnskap om det spesifikke urfolkets tilhørighet til land og natur. I samisk kontekst har reinen alltid hatt en sentral betydning. Likevel har ikke alle samer en direkte forbindelse med reindriften. Eira (2011) har undersøkt hvordan reindriftssamers språk har farget det samiske språket. Selv om Eira ikke skriver i en nevropsykologisk kontekst, gir hans arbeid mange beskrivelser over relasjoners betydning til å forstå ikke bare mennesket, men også kognitive funksjonsområder.

For eksempel forklarer Eira (2011) at reindriftenes presise språk gjør det mulig å beskrive tiden på forskjellige måter. Året har i utgangspunktet åtte årstider. Samtidig kan årstidene beskrives enten gjennom reinens natur eller menneskelige beslutninger. Det betyr at ulike systemer med hensikten å beskrive tid går hånd i hånd. Et annet eksempel gjelder språklige ferdigheter. Nevropsykologer anser forståelse, kunnskap og uttrykk som del av språkferdigheter. Eira utvider språkferdigheter til å inneholde også praktisk kunnskap og innsikten i hvorfor nettopp *du* skal utføre arbeidet som kreves. Et annet eksempel ses i kategorisering. Mens en semantisk kategorisering ofte er vanlig i nevropsykologisk kontekst, inneholder samisk språk også eksempler på visuell-språklig kategorisering: Hvordan mennesker snakker om reinen, vil for eksempel endre seg ut fra om den er synlig eller usynlig. Også Kuokkanen (2009) tematiserer en annen måte å kategorisere på i sitt arbeid angående forskningsfilosofi. Hun fremhever at vestlig akademisk kunnskap legger til grunn at verdenen kan deles inn i kategorier, hvor definisjoner er avgrenset og kategorier definert. Kategorier som natur og kultur, vitenskap og håndverk, skriftspråk og muntlig språk er hierarkier eller antonymer. Denne

dualistiske tenkemåten samsvarer ikke med samisk tradisjonell forståelse. Kuokkanen (2009) skriver også at det i et urfolksperspektiv heller er naturlig at dikotomier ikke har definerte grenser, men utfyller hverandre.

Et relevant aspekt med den samiske tradisjonen er at den har blitt videreført muntlig fra generasjon til generasjon. En muntlig fortellertradisjon forutsetter andre virkemidler enn en skriftlig tradisjon i kunnskapsoverføring. En spesiell fortellerstil kreves, slik at fortellingen varer over mange generasjoner. Fortellingen vil endre seg og tolkes, og en god fortelling vinner gjerne over objektiv sannhet. Nevropsykologiske testmetoder som er basert på modeller fra majoritetssamfunnet, har eksempelvis spørsmål som inngår i språklige kunnskapsoppgaver, eller hukommelsesprøver som forventes gjengitt ordrett. Jeg mener det da er en fare for å overse betydningen, rekkevidden og dybden av den muntlige kunnskapen.

Av dette ser jeg to direkte kliniske implikasjoner. Den første er at nevropsykologiske tester ikke har testspørsmål som dekker nevropsykologisk relevante aspekter i samiske språk og kultur. Den andre er at nevropsykologen, som tester, vil kunne misoppfatte eller feiltolke pasienters kulturelt relevante svar.

Forskning i samisk kontekst og implikasjoner

Det finnes noe forskning på nevropsykologisk utredning i samiske kontekster. Noen har sammenliknet samiske barns resultater med majoritetssamfunnets barn på enkelttester (Brunner 1992; Forsius & Seitamo, 1970; Yliranta, 2010). I en populasjonsbasert studie hos skoltesamiske barn undersøkte Forsius og Seitamo (1970) kognitive ferdigheter i Nord-Finland. De fant at skoltesamiske barns prestasjoner var gode på utføringstesten KTK (*Kuvallinen Testi Koordinaatiolle*). I sin hovedoppgave undersøkte Brunner (1992) samiske barns prestasjoner på fem deltester fra WISC-R (*Wechlers Intelligence Scale for Children – Revised version*). Der fant Brunner at samiskspråklige barn generelt strevde med *tallhukommelse* og *koding* som sekvensielle prosesser, mens de klarte seg bedre enn norske barn i oppgavene *bildeutfylling* og *puslespill* basert på simultane prosesser. Imidlertid ble testingen gjennomført på norsk, selv om barna snakket samisk seg imellom. Yliranta (2010) undersøkte samiskspråklige syvåringers prestasjoner på språklige deltester av NEPSY (*A developmental neuropsychological assessment*), som var *fonologisk bearbeiding*, *forståelse av instruksjoner*, *hukommelse for historier* og WISC IIIs *tallhukommelse*. Testspråket var norsk eller finsk, selv om barnas førstespråk var samisk. Yliranta konkluderte med at barna svarte svakere på de språklige testene *forståelse av instruksjoner* og *hukommelse for historier* enn majoritetssamfunnets barn. Her mener jeg at majoritetssamfunnets barn hadde en språklig fordel, som Yliranta sammenligner samiske barn med.

På bakgrunn av Seitamos resultater fra 1990 anslo Armstrong et al. (2014) at en samisk IQ er nær, men noe lavere enn en finsk IQ. I en kommentar til studien skrev Dutton (2014) at den antatte forskjellen sannsynligvis er større enn den Armstrong et al. fant. Dette begrunnet Dutton med at arbeidsledighet i kjernesamiske områder på finsk side er høy. Han mente at begavete samer hadde flyttet fra kjernesamiske områder i Nord-Finland.

Steffan (2016) undersøkte psykometriske egenskaper på Ravens fargete matriser i kjernesamiske områder på svensk og norsk side. Testspråket var samisk, og testmiljøet var samiske skoler. Formålet var å undersøke testens interne egenskaper, som intern konsistens, løsningsfrekvenser og svarfordeling. Løsningsfrekvensen er basert på prosentandelen av deltagere i en gruppe som har løst et enkelt testspørsmål rett, og sier noe om testens vanskegrad. Med økende vanskegrad faller løsningsfrekvensen. Det overordnede resultatet i studien var at testens egenskaper samsvarer med dem

som er funnet i andre kulturelle kontekster, og tyder dermed på at britiske normer er mulig å bruke for samiskspråklige barn. Det ble sett visse variasjoner i løsningsfrekvensen og en tidligere takeffekt i testen.

Et annet viktig tema er testers oversettelse fra norsk til samisk. Oversettelsen skjer noen ganger uten påfølgende utprøving. I samisk kontekst er MMS (*Mini-mental state examination*) et eksempel, en test som har en offisiell nordsamisk oversettelse (Strobel & Engedal, 2018). Dessverre mangler den validering og normering til den samiske befolkningen. Spørsmålet blir da om de oversatte oppgavene faktisk dekker samisk orientering, hukommelsesprosesser, språk og praksiser? Videre forutsetter de eksisterende normene til MMS syv år med skolegang. På grunn av fornorskningen, internatskole og andre verdenskrigs påvirkninger har mange samer mistet skolegangen. Syv års skolegang er derfor sjelden tilfelle i den eldre befolkningen. Vi kan derfor anta at MMS blir strengere i samisk kontekst enn i norsk kontekst.

Utover oversettelse og validering av tester mener jeg også vi trenger tester som er utviklet i samisk kontekst og derfor basert på samisk forståelse. Det nærmeste man kommer, er tester slik som *Sámegiela impressiiva morfologalaš teasta* (SIM), som den samiske spesialpedagogiske tjenesten SEAD (*Sámi erenoamášpedagogalaš bálvalusat*) har tilpasset og normert på bakgrunn av samiske språk. SIM undersøker grammatisk forståelse og inneholder eksempler som totalt og postposisjoner. På samme måte hadde det vært interessant å undersøke hvilke testspørsmål som kunne ha passet bedre i andre vanlige tester som bedømmer hukommelse, orientering og eksekutive funksjoner, både i MMS og i andre tester. Innen orientering foreslår jeg som eksempel varierte slektsbetegnelser som finnes på samiske språk. Slektsstilhørighet og -bånd diskuterer mennesker som møtes, flittig for å finne ut om de er i slekt. Relasjoners betydning tatt i betraktning mener jeg at varierte slektsbegrep kunne være en relevant måte å undersøke orientering på, når mulig kognitiv svikt er spørsmålet, blant andre undersøkelser selvfølgelig.

I dag mangler vi altså tester som er bygget på samisk forståelse. Samtidig finnes det kilder for å utforske hvordan kognitiv fungering kan vurderes i samiske kontekster, som kanskje også testutviklere kan benytte seg av. Samisk litteratur og primærnæringer tilbyr mye kunnskap som kan informere om hva slags spørsmål som kanskje er aktuelle for å utvikle tester. Samiske språktester virker å være innen rekkevidde. Som nevnt har Eira (2011) viktige poenger angående både forståelse og inndeling av tid og språk. Turi (2011) skriver også om mange tradisjonelle samiske mestringsstrategier, som forteller mye om eksekutive funksjoner. I samarbeid med samiske samfunn, fagpersoner og institusjoner virker det mulig å kartlegge både behov og løsninger. Dette mener jeg hadde vært det ideale paradigmet for å innfri en likeverdig nevropsykologisk undersøkelse.

Samtidig er det viktig å påpeke at samiske samfunn er i endring. Samer bor over hele Norge, mange bor i byer. Samiske samfunn er mangfoldige. På grunn av fornorskningen er samisk rettskriving ny og har vært under endring. Mange har aldri lært sitt eget språk (Sannhets- og forsoningskommisjonen, 2023). Og samiske primærnæringer er under press. Dermed er spørsmålet komplekst.

Avslutning

I kontekst av den nevropsykologiske utredningen har jeg beskrevet hvordan nevropsykologien mangler et urfolksperspektiv generelt. Jeg har påpekt hvordan dette også gjelder en samisk kontekst, inkludert at samiske pasienter testes uten tolk til stede, og at få tester er validert og utviklet i den gitte konteksten. Jeg argumenterer for at den eneste faglig og etisk rettferdige måten er å bygge

nevropsykologiske utredninger på samisk selvforståelse i tråd med norsk lov og anbefalinger fra Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Det vil si å både oversette nevropsykologiske tester til samisk, validere og også utvikle slike tester i den samiske konteksten.

Referanser

- Armstrong, E. L., Woodley, M. A. & Lynn, R. (2014). Cognitive abilities amongst the Sámi population. *Intelligence (Norwood)*, 46, 35–39. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2014.03.009>
- Brunner, J. F. (1992). *Kultur og kognisjon: en empirisk undersøkelse av samiske og grønlandske barns kognitive særtrekk*. Universitetet i Oslo, Psykologisk institutt.
- Davvi girji (red.) (2014). *SIM: Máná giellaáddejupmi - Maanan gielagoerkse - Máná gielladádjaibme*. Karasjok.
- Dudley, M., Wilson, D. & Barker-Collo, S. (2014). Cultural invisibility: Maori people with traumatic brain injury and their experiences of neuropsychological assessments. *New Zealand Journal of Psychology*, 43(3), 14.
- Dutton, E. (2014). Cognitive abilities among the Sami: A comment. *Intelligence (Norwood)*, 46, 188–191. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2014.06.004>
- Eira, N. I. (2011). *Bohccuid luhte : gulahallat ja ollášuhttit siidadoalu* (Ođastuvvon., s. 152). DAT.
- Eira, R. B. E. (2021). *Nevropsykologisk undersøkelse av urfolkspopulasjoner: En systematisk litteraturgjennomgang* [Hovedoppgave]. UiT – Norges arktiske universitet.
- Forsius, H. & Seitamo, L. (1970). Mental State of Skolt Lapp Children: A Preliminary Report. *Arctic Anthropology*, 7(1), 6–8.
- Gone, J. P. & Kirmayer, L. J. (2020). Advancing Indigenous Mental Health Research: Ethical, conceptual and methodological challenges. *Transcultural Psychiatry*, 57(2), 235–249. <https://doi.org/10.1177/1363461520923151>
- ILO-konvensjonen 169 (1991). *Konvensjon om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater ILO nr. 169*. <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1989-06-27-2>
- Kuokkanen, R. (2009). *Boaris dego eana : eamiálbmogiid diehtu, filosofijat ja dutkan* (2. utg., s. 255). C#állidLágádus.
- Meld. St. 12 (2023–2024). *Samisk språk, kultur og samfunnsliv. Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-12-20232024/id3029679/>
- Meld. St. 17 (2024–2025). *Samisk språk, kultur og samfunnsliv. Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere*. Kommunal- og distriktsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20242025/id3095316/>
- Meld. St. 31 (2018–2019). *Samisk språk, kultur og samfunnsliv*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-31-20192020/id2729805/>
- Melbøe, L., Johnsen, B. E., Fredreheim, G. E. & Hansen, K. L. (2016). *Situasjonen til samer med funksjonsnedsettelse*. Nordens velferdssenter. <https://nordicwelfare.org/nb/publikationer/situasjonen-til-samer-med-funksjonsnedsettelse/>
- NOU 1995: 6. (1995). *Plan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge*. Helse- og omsorgsdepartementet.
- Reagan, G., Fellner, K., Tomlinson, G. & Danto, D. (2023). Beyond Appropriate Norms: Cultural Safety with Indigenous People in Canadian Neuropsychology. *Journal of Concurrent Disorders*, 5(1), 52.
- Sametinget (u.å.). Helse. <https://sametinget.no/barnevern-helse-og-sosial/helse/>

- Sametinget (2023). Høring – Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. *Sametinget.no*.
<https://sametinget.no/politikk/horinger/avholdte-horinger/horing-sannhets-og-forsoningskommisjonens-rapport.26642.aspx>
- Sannhets- og forsoningskommisjonen (2023). *Sannhet og forsoning: grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*. Rapport til Stortinget fra Sannhets- og forsoningskommisjonen, avgitt til Stortingets presidentskap 01.06.2023. Dokument 19 (2022–2023). Sannhets- og forsoningskommisjonen. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf>
- Steffan D. P. (2016). *En utprøving av Ravens fargede matriser i samisk kontekst* (spesialistoppgave, upublisert).
- Strand, N. & Mathisen, B. (2006). Vet råd for samiske barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 43(12), 1346–1347.
- Strobel, C. & Engedal, K. (2018). DÁROGIELAS JORGALUVVON MINI MENTÁLALAŠ STÁHTUS ÁRVVOŠTALLAN (MMSE–NR3). <https://www.aldringoghelse.no/skalaer-og-tester/>
- Strobel, C., Johansen, H., Aga, O., Bekkhus-Wetterberg, P., Brierly, M., Egeland, J., Follesø, K., Rike, P. & Schanke, A. (2018). Manual Norsk Revidert trail making test (TMT-NR3). <https://www.aldringoghelse.no/skalaer-og-tester/>
- Strobel, C., Aga, O., Bekkhus-Wetterberg, P., Brierley, M., Bystad, M., Engedal, K., Gaustad, C., Johansen, H., Odner, K. & Vatn, L. (2021). NORSK REVIDERT KLOKKETEST (KT-NR3). <https://www.aldringoghelse.no/skalaer-og-tester/>
- Suchy-Dicey, A., Rhoads, K. & Manson, S. M. (2025). Considerations on psychological and neuropsychological research in American Indians and Alaska natives: Science and practice. *Clinical Psychology*, 32(1), 73–76. <https://doi.org/10.1037/cps0000249>
- Turi, J. (2011). *Min bok om samene* (H. O. Lindbach, Overs.). Čálliid Lágádus.
- Wechsler, D. (1997b). *The WMS-III administration and scoring manual*. The Psychological Corporation.
- Yliranta, A. (2010). *Verbal cognitive processing and emotion regulation among indigenous Sami children* [Masteroppgave]. Psychology University of Tampere.

